

STORTINGET

Grunnlovsforslag 34

(2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Grete Wold, Kari Elisabeth Kaski, Guri Melby og Grunde Almeland

Dokument 12:34 (2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Grete Wold, Kari Elisabeth Kaski, Guri Melby og Grunde Almeland om endring i §§ 2, 4, 9, 16 og 44, ny § 99 og endring i tittel på kapittel B (om å fullføre skillet mellom staten og Den norske kirke)

Til Stortinget

Bakgrunn

Stortinget har gjennom grunnlovsendringene etter stat–kirke–forliket i 2008 og gjennom arbeidet med en ny felles lov for tros- og livssynssamfunn tatt flere viktige skritt i riktig retning når det gjelder å avvikle statskirkeordningen i Norge. Men det gjenstår å fullføre skillet mellom stat og kirke og sikre reell likebehandling av tros- og livssynssamfunn.

Grunnloven § 16, vedtatt i 2012, er nærmest identisk med den danske grunnloven av 1849 og er, sammen med § 2 første ledd og kongens bekjennelsesplikt i § 4, med på å befeste inntrykket av at det moderne Norge fortsatt holder seg med en statskirkeordning.

Den norske kirke ble for første gang skrevet inn i Grunnloven i 2012, som Norges folkekirke, og paragrafen slår fast at kirkens ordning skal fastsettes ved lov. Det er vanskelig å hevde at Norge ikke fortsatt har en statskirkeordning så lenge disse formuleringene står i Grunnloven § 16 annet og tredje punktum:

«Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov.»

–
«Den norske kyrkja, ei evangelisk-luthersk kyrkje, står ved lag som den norske folkekyrkja og blir stødd som det av staten. Nærare føresegner om kyrkjeskipnaden blir fastsette i lov.»

Samtidig slås prinsippet om likebehandling fast i samme bestemmelse. Det er uvegerlig en spenning mellom å gi Den norske kirke en særstilling og å realisere likebehandlingsprinsippet. FNs spesialrapportør for tros- og livssynsfrihet, Ahmed Shaheed, har understreket statenes ansvar for å opptre som en upartisk garantist for alle innbyggers tros- og livssynsfrihet og advarer mot å innføre et hierarki som gir én religiøs tradisjon en særlig privilegert stilling i forhold til andre.

Grunnloven §§ 2, 4 og 16 har også medført at Norge fikk kritikk fra FNs menneskerettighetskomité da staten i 2018 redegjorde for sin oppfyllelse av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Komiteen kritiserte Den norske kirkes og kristne verdiers særstilling og pekte på at begge deler utfordrer den likeverdige retten til tros- og livssynsfrihet som konvensjonen skal sikre.

Komiteen uttrykte videre bekymring over at trosfriheten ikke er hjemlet i Grunnlovens menneskerettighetskapittel. Paragraf 16 står i dag under kapittel B. Om den utøvende makt, kongen og den kongelige familie og om religionen / B. Om den utøvende makta, om kongen og den kongelege familien og om religionen. En mer logisk løsning ville være å flytte bestemmelsen som hjemler tros- og livssynsfrihet, til kapittelet som omhandler menneskerettighetene.

Etter at menneskerettighetene ble tatt inn i et eget kapittel i Grunnloven i 2014, mener forslagsstillerne at det er påfallende hvor lite særstillingen til Den norske kirke passer inn i en moderne grunnlov. Forslagsstiller-

ne mener derfor at det er på tide å gjøre de nødvendige endringene for å fullføre skillet mellom stat og kirke.

Religions- og livssynsfrihet og likebehandlingsprinsippet

En moderne stats konstitusjon må sikre en lik og rettfærdig behandling av alle innbyggere, uavhengig av tro eller livssyn. Dagens situasjon er at Den norske kirke på den ene side favoriseres som «Norges folkekirke» og på den annen side underlegges politisk styring ved at Stortinget fastsetter kirkens ordning. Dette utfordrer både likebehandlingsprinsippet og Den norske kirkes religionsfrihet. Den norske kirke er etter 1. januar 2017 etablert som selvstendig rettssubjekt og må fullt og helt anerkjennes som selvstendig trossamfunn med plikter og rettigheter på linje med øvrige tros- og livssynssamfunn. Dermed kan kapittelet om Den norske kirke i loven om tros- og livssynsfrihet forenkles, og staten kan ivareta likebehandling på en langt bedre måte.

Statens verdigrunnlag

Grunnlovens «verdiparagraf», § 2, har i dag følgende ordlyd:

«Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.»

–

«Verdigrunnlaget skal framleis vere den kristne og humanistiske arven vår. Denne grunnlova skal trygge demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.»

En moderne stats konstitusjon er samlet sett en verdierklæring og et politisk grunnlagsdokument. I dag er det en spenning mellom de oppdaterte menneskerettsbaserte delene av Grunnloven og forankringen av statens verdigrunnlag i majoritetens religiøse tradisjon.

Statens verdigrunnlag må uttrykke fellesverdier innbyggerne kan slutte opp om, uavhengig av egen livssynsmessige tilhørighet. Fellesverdiene bør forankres i de grunnleggende ideene om demokrati, rettsstatsprinsipper og menneskerettigheter, slik de kommer til uttrykk i paragrafens andre ledd. Forslagsstillerne mener dette er mer enn tilstrekkelig.

En verdiparagraf for en nasjon eller allmenne institusjoner bør nettopp ikke referere til eller forankres i spesifikke religioner eller livssyn. FNs tidligere spesialrapportør for tros- og livssynsfrihet, Heiner Bielefeldt, advarer mot å knytte nasjonal identitet til religion, fordi det vanskelig kan oppfattes på en annen måte enn at noen dermed ekskluderes.

Begrepet «vår kristne arv» er både mangetydig og i liten grad inkluderende overfor de borgere som ikke har sine røtter i den evangelisk-lutherske kirken som Grunnloven § 16 konstituerer som Norges folkekirke. Formule-

ringene «forblir» og «vår» tydeliggjør ytterligere det ekskluderende ved dagens utforming av verdigrunnlaget. Også begrepet «den humanistiske arv» byr på utfordringer, fordi dette dels kan oppfattes som et spesifikt livssyn og dels som en bred filosofisk tradisjon.

Grunnloven § 2 annet punktum angir grunnleggende rettigheter og verdier både Grunnloven og staten er pålagt å sikre. Dette signaliserer i seg selv et tydelig verdigrunnlag for den norske stat som innbyggerne kan slutte opp om, uansett egen livssynsmessige tilhørighet.

I en demokratisk, menneskerettsbasert rettsstat mener forslagsstillerne at det er urimelig at statsoverhodet skal pålegges bekjennelsesplikt. At statens overhode må høre til et bestemt trossamfunn, sender et uheldig signal om hva det innebærer å være norsk borger, og legger også en urimelig binding på nåværende monarks etterfølgere. I og med at kongens rolle som kirkestyre er opphevet, er § 4 i tillegg en overflødig bestemmelse.

Edsavleggelse

Grunnloven § 9 første ledd lyder som følger:

«Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: 'Jeg lover og sverger å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!'"»

–

«Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: 'Eg lovar og sver at eg vil regjere Kongeriket Noreg i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitande!'"»

Tilsvarende lyder § 44 første ledd slik:

«Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: 'Jeg lover og sverger å ville forestå regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!'"»

–

«Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: 'Eg lovar og sver at eg skal stå for regjeringa i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitande!'"»

Ved opphevelse av øvrige bestemmelser som knytter staten til en spesiell religion og bestemmer monarkens religiøse tilknytning, mener forslagsstillerne at det er naturlig at også den ed som avlegges, bare forholder seg til konstitusjonen og lovene og dermed er en ed knyttet til troskap til folkestyret og folkeviljen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

§ 2 skal lyde:

Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

–

Denne grunnlova skal trygge demokratiet, rettsstaten og menneskerettene.

Overskriften til kapittel B skal lyde:

B. Om den utøvende makt, kongen og den kongelige familie

–

B. Om den utøvande makta, om kongen og den kongelige familien

§ 4 oppheves.

§ 9 første ledd skal lyde:

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville regjere Kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover.»

–

Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg vil regjere Kongeriket Noreg i samsvar med konstitusjonen og lovene.»

§ 16 oppheves.

§ 44 første ledd skal lyde:

Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville forestå regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene.»

–

Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg skal stå for regjeringa i samsvar med konstitusjonen og lovene.»

Ny § 99 skal lyde:

Alle innbyggere i riket har fri religions- og livssynsutøvelse. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

–

Alle innbyggjarane i riket har fri religions- og livssynsutøving. Alle trus- og livssynssamfunn skal bli stødde på lik line.

30. oktober 2024

Grete Wold

Kari Elisabeth Kaski

Guri Melby

Grunde Almeland

Referert i Stortingets møte 30. september 2024.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Masud Gharahkhani

president

